

Хто ж то їхав з Дону додому?

Микола Білокопитов

Хто ж то їхав з Дону додому?

Часом буває так, що люди слухають або й співають пісню, не задумуючись над її змістом. А даремно. Бо історія виникнення деяких пісень, як з'ясовується, містить у собі великі таємниці...

Жив-був у селищі Кушугум, що біля Запоріжжя, дід Канидій. Так його звали по вуличному. Насправді ж, за документами, він був Іваном Канидійовичем Низьким. Всі його вважали диваком і, слід сказати, дід сам давав для цього чимало підстав.

Розмовляв дід Канидій, густо приправляючи свої промови ненормативною лексикою й віршованими примовками, які вилітали з нього експромтом. Наприклад, на ранкове привітання "Здрастуйте, діду!", він сходу міг видати таке:

"Дідом буду за обідом, а після сніданку полюблю Оксанку, а наллете чарку - обслужу й Одарку..." і т.д.

У кінці 60-х я вчився в школі у старших класах і був членом історичного гуртка. Олексій Петрович Півненко, наш керівник, давав гуртківцям завдання, зокрема, опитувати старших людей, які б розповіли про історію селища довоєнних, повоєнних років та часів німецької окупації. Мені доручили взяти інформацію в Низького Івана Канидійовича. Вчитель сказав:

— Дід специфічний, може й матюком укрити. Але цінний експонат. Спробуй розговорити його.

Вже не пригадую, що конкретно я повинен був у діда розпитати про селище. Та це й не так важливо. Бо запам'яталася мені та зустріч із інших причин.

Іван Канидійович жив недалеко від залізничної платформи "Осетрівка". Знаючи розклад руху електричок, він зазвичай виходив до платформи, де збиралися люди й розважав їх своїми розповідями. Зізнаюся, що й сам я через кілька років, коли їздив електричкою на роботу в місто, зумисне приходив сюди раніше, щоб послухати дідові теревені. А того осіннього дня (було це в суботу чи неділю - не пам'ятаю, але то був точно вихідний день) застав я діда Канидія на залізничній платформі в оточенні кількох людей, які весело реагували на його оповідки. Дочекавшись, поки слухачі сіли в електричку, підходжу до Івана Канидійовича з наміром розговорити його. А дід наче не бачить і не чує мене, а прислухається до співу, що звучить десь на верхній вулиці - там, певно, весілля гуляло. Так ось, дід, дослухаючись, нервово зауважував на адресу співців:

"От, придурки - не козаки, а турки. Думають, що співають, а самі на себе г...но виливають... Чортові співаки, лижуть жидівські с...ки!" і т.д.

Я геть зовсім не розумів, чому Канидій так оцінював почуте (а співали пісню "Їхали козаки із Дону додому"), але мені було смішно й разом із тим цікаво. І я, стримуючи сміх, щоб не розсердити діда, дослухався до його коментарів. І з тих коментарів

виходило, що з Дону додому їхали не козаки, а хозари, які й прив'язали Галю до сосни косами, підпаливши сосну ізгори донизу. А "Козаки почули, до лісу майнули, жидів порубали – Галю врятували".

Щиро зізнатися, тоді я не знав як сприймати таке відкриття, та й не дуже цим переймався. Хоч сумнів у мені дід посіяв. І по тій розмові кожного разу, коли десь на гулянках чи з телерадіоефіру чув цю пісню, згадував Канидія й дивувався: як могли козаки таке вчинити з дівчиною та й чи міг народ про це пісню створити?

На початку 90-х років у Києві мені випало познайомитися з краєзнавцем Михайлом Молявком, який виявився дуже цікавим співрозмовником, знавцем маловідомих сторінок з історії столиці. Він передав мені для публікації в газеті "Світло Оріяни" (я був тоді редактором цього видання) якийсь матеріал у пакеті. Вже вдома, ознайомившись із дописом, згадав діда Канидія, бо те, про що писав київський краєзнавець і що я колись чув од діда співпадало, як мовиться, на всі сто. Мова про пісню "Їхали козаки..."

Отже автентичний, тобто первісний текст цієї пісні, за свідченням Івана Канидійовича Низького й Михайла Молявка звучав так:

*"Їхали хозари
Із Дону додому,
Умовляли Галю
Їхати з собою:
"Їдем, Галю, з нами –
Мудрими жидами,
Буде тобі краще
Як в рідної мами".
Не слухає батька
Галя молодая,
До жидів на воза
Весело сідає.
Ті ж повезли Галю
Курними шляхами,
Крутими ярами,
Темними лісами.
Розпинали Галю
Масними руками,
Прив'язали бідну
До сосни косами.
Попід ноги Галі
Накидали хмизу,
Підпалили сосну
Ізгори донизу.*

*Сосна догоряє,
Галя промовляє:
"Ой, хто мене чує -
Нехай порятує!"
Козаки почули,
До лісу майнули,
Жидів порубали,
Галю врятували.
Ой, хто дочок має,
Нехай навчає,
З хтивими жидами
Шляхом не пускає".*

Ось така була пісня. Так її співали в українських селах до 30-х років ХХ століття. Михайло Моляк у своїх роздумах пише так: "У цьому тексті були ще куплети, які, за нашим українським звичаєм, не співали, коли за столом були діти. У них йшлося про всі тортури над Галею та її опір злодіям. Я лише раз чув їх і, на жаль, не запам'ятав. Батько останній раз проспівав цю пісню, почувши спотворений текст, і заборонив нам співати її, пом'янувши дядька Гордія, якого не врятувало посилення на те, що так співає народ. Чекіст Ося Лівшиць сказав, що за такі пісні "ЧК перестреляє весь етот народ". Пісні про козаків, як і саме козацтво, нищилися комуністичним режимом особливо ретельно. Щоб і духу козацького на цій землі не лишилося. Лише в 1936 році, коли деякі активісти-чекісти, серед них і О. Лівшиць, були самі загнані в енкаведистські підвали на заслужену собачу смерть, а слово "козак" перестало вживатися владою як синонім слова "контра", разом з піснями, переробленими "народними поетами" на новий лад, відредаговану пісню під назвою "Їхали козаки" було "повернено" українцям краснознам'яним хором Москви. Дуже прикро, що деякі сучасні виконавці народних пісень включають цю, перероблену нашими ворогами пісню, до свого репертуару, не замислюючись над огидним змістом. Чим, безперечно, тішать тих, чиї далекі предки їздили із Дону додому, підманюючи й обезчещуючи по дорозі недосвідчених дівчат".

2002-го року під час проведення міжнародного Шевченківського свята "В сім'ї вольній, новій" на Донеччині народна артистка України Неоніла Крюкова, почувши від мене про історію "створення" цієї пісні, вражено вигукнула: "Перепишіть мені справжній текст, я роздам його всім хорам в Україні, щоб вони не ганьбили себе виконанням підробки!" Я, звичайно ж, переписав.

А ще через кілька років поет із Сумщини Василь Пазинич, з яким нам випало їздити по Тернопілля, відгукнувся на цю підробку глибоким філософським віршем, якого надрукував у своїй новій книзі.

Так, може, усім нам треба не мовчати, коли нас принижують дешевими підробками та ще й брешуть, що наш народ сам про своїх героїв такі пісеньки "сочиняє". Бо й досі

цю ганебну пісеньку коли-не-коли по деяких телерадіоканалах транслюють. І допоки ми це терпітимемо та ще й підспівуватимемо, правий буде дід Канидій, що ми "придурки, не козаки, а турки..."